 Технически университет – София
Електротехнически Факултет
Катедра „Обща електротехника”

Презентация № 2

**Стационарни синусоидални режими еднофазни
електрически вериги**

***дисциплина „Електротехника и електроника ” – FBME27
ОКС „Бакалавър” от Учебните планове на специалности
от МФ, МТФ, ЕМФ и ФТ***

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

***„Организационна и технологична инфраструктура за учене през
целия живот и развитие на компетенции”***

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Стационарни синусоидални режими еднофазни електрически вериги

1. Променливотокови електрически величини- особености,характеристики
2. Синусоидални ел.величини.Основни параметри. Ефективна стойност. Начини за изобразяване .
3. Идеални елементи при стационарен синусоидален режим.Смисъл на фазовите съотношения и видовете мощности.
4. Реални елементи при стационарен синусоидален режим. Видове заместващи схеми. Основни зависимости и режими. Ролята на фактора на мощността и начини за подобряването му (в пример).
5. Идеални елементи, захранвани от периодични несинусоидални източници (напр. правоъгълни захранващи напрежения и токове,понятия за интегратор,диференциатор и филтри)
- 6 Честотни характеристики, филтри.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Синусоидални ел.величини.Основни параметри. Ефективна стойност. Индуктиране на синусоидално напрежение.

Рамка от проводник се върти с постоянна скорост $\omega = d\alpha/dt$ в магнитно поле с магнитна индукция B .

Магнитният поток, който рамката обхваща е променлив:

$$\Phi(\alpha) = Blb \sin\alpha(t) = B A \sin\alpha(t)$$

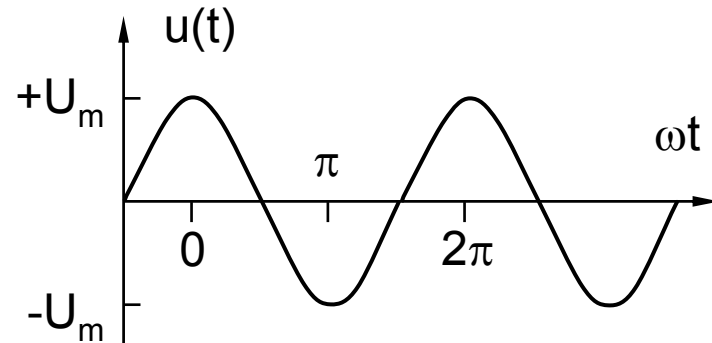
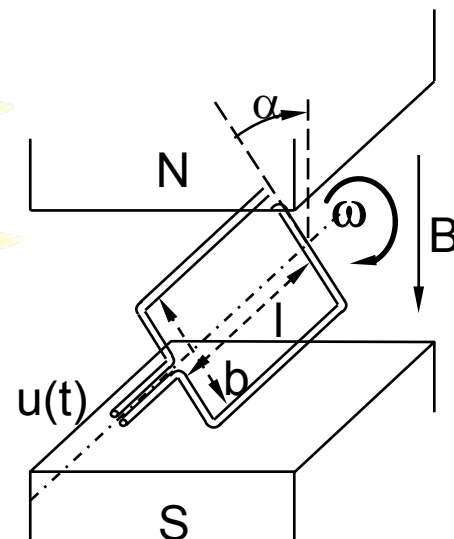
при $d\alpha = \omega dt$ и $\alpha(t) = \omega t + \alpha_0$

$A = lb$: площта на рамката

$A \sin\alpha$: проекцията на A по направление на B

На изводите се получава индуктирано напрежение:

$$u(t) = \frac{d\Phi(\alpha)}{dt} = B A \omega \cos(\omega t + \alpha_0) = U_m \cos(\omega t + \alpha_0)$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Синусоидални ел.величини.Основни параметри.

За производството на електрическа енергия се използват трифазни синхронни генератори, при които се върти магнитното поле (роторът е постоянен ток електромагнит), а намотките, в които се индуцира напрежение, са неподвижни.

$$u(t) = U_m \sin(\omega t + \varphi) \quad i(t) = I_m \sin(\omega t + \varphi)$$

U_m Амплитуда на напрежението

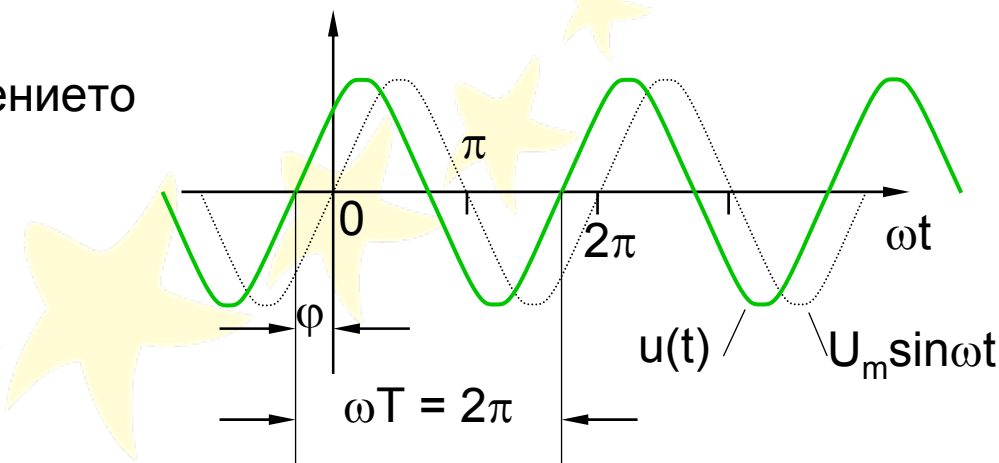
I_m Амплитуда на тока

ω Кръгова честота

φ Начален фазов ъгъл

$\omega t + \varphi$ Ъгъл на изменение

където:
$$\omega = \frac{2\pi}{T} = 2\pi f, [rad/s]$$

T : период на повторение;

$f=1/T$: честота

$[f] = 1/sec = 1 Hz (Hertz)$

Стандартната стойност на честотата е $f = 50 Hz$, съответно периодът е $T = 0,02 sec$.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

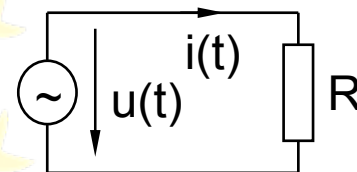
Електрическа верига с идеален резистор

Идеален резистор (нагревател) със съпротивление R е включен към източник на синусоидално напрежение .

$$u(t) = U_m \sin(\omega t + \varphi)$$

протича ток

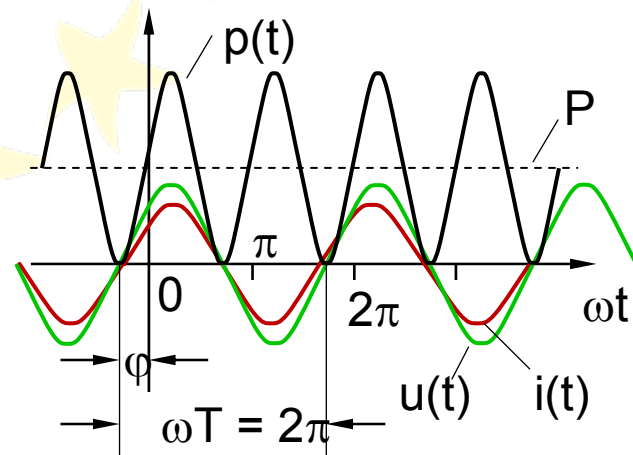
$$i(t) = \frac{u(t)}{R} = \frac{U_m}{R} \sin(\omega t + \varphi)$$

В съпротивлението R еленергията се преобразува в топлина. Потребената мощност е:

$$p(t) = u(t)i(t) = \frac{u^2(t)}{R} = \frac{U_m^2}{R} \sin^2(\omega t + \varphi)$$

$$p(t) = \frac{U_m^2}{2R} (1 - \cos 2(\omega t + \varphi))$$

P По дефиниция е средната стойност на моментната мощност $p(t)$

$$P = \frac{U_m^2}{2R}, [W]$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042
„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Синусоидални ел.величини.Основни параметри. Ефективна стойност.

Аритметичната средна стойност на една периодична величина , в случая $P(t)$ е:

$$P_{cp} = P = \frac{1}{T} \int_0^T p(t) dt = \frac{1}{T} \int_0^T \frac{U_m^2}{2R} (1 - \cos 2(\omega t + \varphi)) dt$$

$$P = \frac{U_m^2}{2R} \quad P: \text{активна мощност}$$

Нагревател със съпротивление R , включен към променливо напрежение консумира такава

мощност, както би U консумирал и при постоянно напрежение $U = \frac{U_m}{\sqrt{2}}$ (един и същ ефект)

U ефективна стойност на синусоидално напрежение $u(t) = \sqrt{2}U \sin(\omega t + \varphi)$.

При стандартно

напрежение: $U = 230 \text{ V}$ максималната стойност е $U_m = \sqrt{2}U = 230\sqrt{2} = 325 \text{ [V]}$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Дефиниция на ефективна стойност на променлива величина $a(t)$:

Средно квадратична стойност

$$A_{eff} = \sqrt{\frac{1}{T} \int_0^T a^2(t) dt}$$

Например :
за напрежение

$$U = \sqrt{\frac{1}{T} \int_0^T u^2(t) dt}$$

Аналогично
за ток

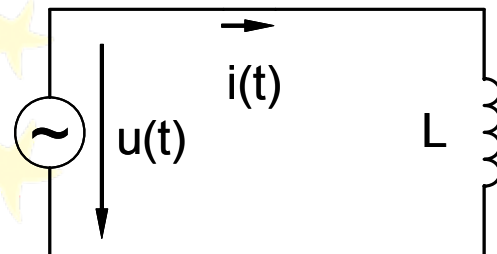
$$I = \sqrt{\frac{1}{T} \int_0^T i^2(t) dt}$$

Намотка с индуктивност L при синусодален променлив ток

Връзка между ток и напрежение при наличие на индуктивност:

$$u(t) = L \frac{di(t)}{dt} \quad \text{при} \quad i(t) = I_m \sin(\omega t + \beta) \quad \text{то} \quad u(t) = U_m \sin(\omega t + \alpha)$$

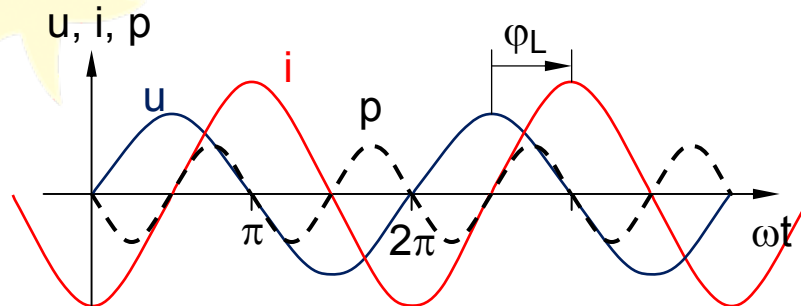
$$u(t) = U_m \sin(\omega t + \alpha) = \omega L I_m \cos(\omega t + \beta) = \omega L I_m \sin(\omega t + \frac{\pi}{2} + \beta)$$

Законът на Ом свързва максималните стойности:

$$U_m = \omega L I_m \quad \alpha = \beta + \frac{\pi}{2} \quad \varphi_L = \alpha - \beta = \frac{\pi}{2}$$

При еднаква честота ефективната стойност на напрежението е пропорционална на ефективната стойност на тока (това не е така за $u(t)$ и $i(t)$).

Ъгълът на дефазирание $\varphi_L = \pi/2 = 90^\circ$ означава, че токът изостава от напрежението

Величината ωL е съпротивление :

$$X_L = \omega L \quad \text{Индуктивно реактивно съпротивление}$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Активна и реактивна мощност при идеален индуктивен елемент

Моментната стойност на мощността:

$$p(t) = u(t)i(t) = U_m \sin(\omega t + \alpha) I_m \sin(\omega t + \beta) = -2UI \sin(\omega t + \alpha) \cos(\omega t + \alpha)$$

$$p(t) = -UI \sin 2(\omega t + \alpha) = -\omega LI^2 \sin 2(\omega t + \alpha) = -\frac{U^2}{\omega L} \sin 2(\omega t + \alpha)$$

$$U_m = \sqrt{2}U; \quad I_m = \sqrt{2}I \quad U_m, I_m : \text{максимални стойности} \quad U, I : \text{ефективни стойности}$$

Активната мощност е равна на нула! (не се консумира активна електроенергия)

$$P = \bar{p}(t) = -\omega LI^2 \frac{1}{T} \int_0^T \sin 2(\omega t + \alpha) dt = 0$$

→ реактивна индуктивна мощност

$$Q_L = U_L I_L = \frac{U^2}{X_L} = I^2 X_L > 0 \quad [Q_L] = [U][I] = V \cdot A = VAr$$

Между източника и магнитното поле на идеалния индуктивен елемент се установява обратимо колебание на енергия.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

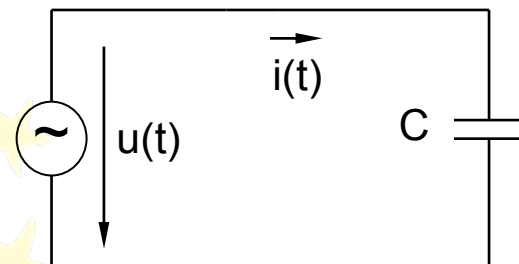

Идеален капацитивен елемент. Капацитивно реактивно съпротивление

$$i(t) = C \frac{du(t)}{dt}$$

$$u(t) = \frac{1}{C} \int i(t) dt$$

Токът е пропорционален на изменението на напрежението т.е. връзката между **напрежението** и **тока** е **интегрална**

Ако напрежението $u(t) = U_m \sin(\omega t + \alpha)$

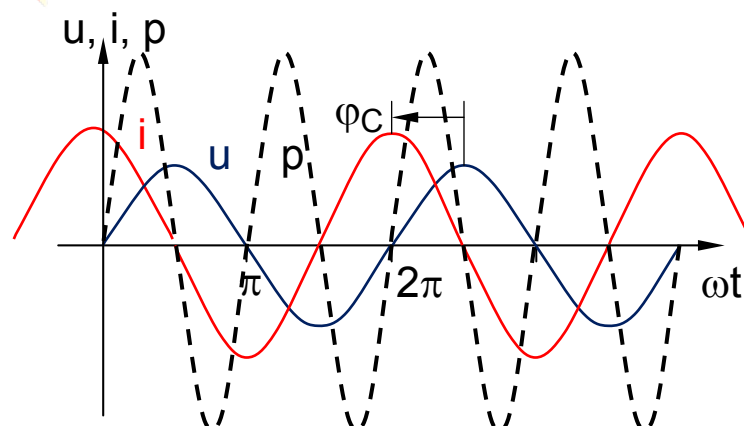
след диференциране намираме тока $i(t) = I_m \sin(\omega t + \beta)$

$$i(t) = I_m \sin(\omega t + \beta) = \omega C U_m \cos(\omega t + \alpha) = \omega C U_m \sin(\omega t + \frac{\pi}{2} + \alpha)$$

$$I_m = \omega C U_m \quad \beta = \alpha + \frac{\pi}{2} \quad \varphi_C = \alpha - \beta = -\frac{\pi}{2}$$

Наличието на кондензатор предизвиква закъснение на напрежението спрямо тока. Фазовата разлика е отрицателна и при идеален кондензатор е 90 градуса.

Напрежението изостава по фаза от тока !

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Идеален капацитивен елемент. Капацитивно съпротивление.

Реактивна мощност на капацитивен елемент

$$X_C = \frac{1}{\omega C}, [\Omega] \quad \text{Реактивно капацитивно съпротивление}$$

$$B_C = \frac{1}{X_C} = \omega C, [S], [Siemens] \quad \text{Реактивна капацитивна проводимост}$$

Капацитивното съпротивление намалява с нарастването на честотата

$$\omega = 2\pi f$$

$$f \rightarrow 0 \quad ; \quad X_C \rightarrow \infty \quad \quad f \rightarrow \infty \quad ; \quad X_C \rightarrow 0$$

Законът на Ом свързва само максималните и ефективните стойности чрез капацитивното съпротивление.

$$I_{\max} = \omega C U_{\max}$$

$$U = X_C I$$

Наличието на капацитет в ел.верига предизвиква закъснение на напрежението спрямо тока. Фазовата разлика φ_C между напрежението и тока е отрицателна и при идеален капацитивен елемент е - $\varphi_C = -\pi/2$
Напрежението изостава по фаза от тока!

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Активна и реактивна мощност при идеален капацитивен елемент

Моментната стойност на мощността:

$$p(t) = u(t)i(t) = U_m \sin(\omega t + \alpha) I_m \sin(\omega t + \beta) = 2U I \sin(\omega t + \alpha) \cos(\omega t + \alpha)$$

$$p(t) = U I \sin 2(\omega t + \alpha) = \frac{1}{\omega C} I^2 \sin 2(\omega t + \alpha) = \omega C U^2 \sin 2(\omega t + \alpha)$$

$$P = \bar{p}(t) = -\omega C U^2 \frac{1}{T} \int_0^T \sin 2(\omega t + \alpha) dt = 0$$

Активната мощност е равна на нула!

(кондензаторът не консумира активна електроенергия)

→ реактивна капацитивна мощност

$$Q_C = U_C I_C = \frac{U^2}{X_C} = I^2 X_C \quad [Q_C] = [U][I] = V \cdot A = VAr$$

При капацитивен елемент се създава обратимо (беззагубно) колебание на електрическа енергия, създаване и разпадане на електрическо поле.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Анализ на ел.верига чрез тригонометрични функции и преобразувания

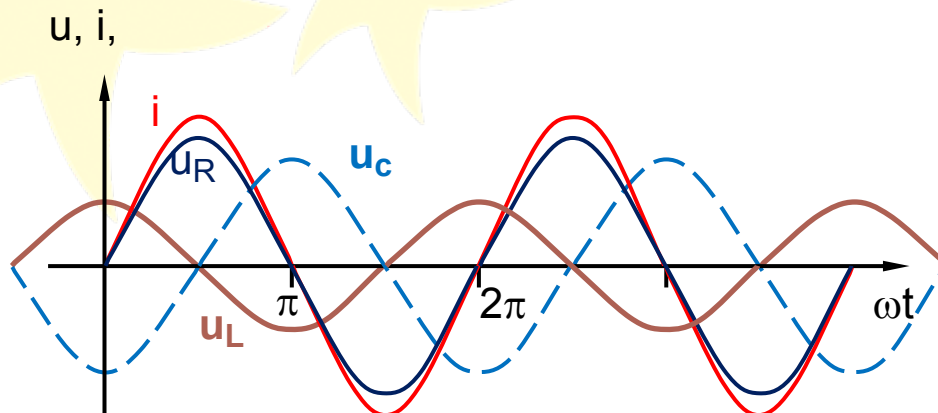
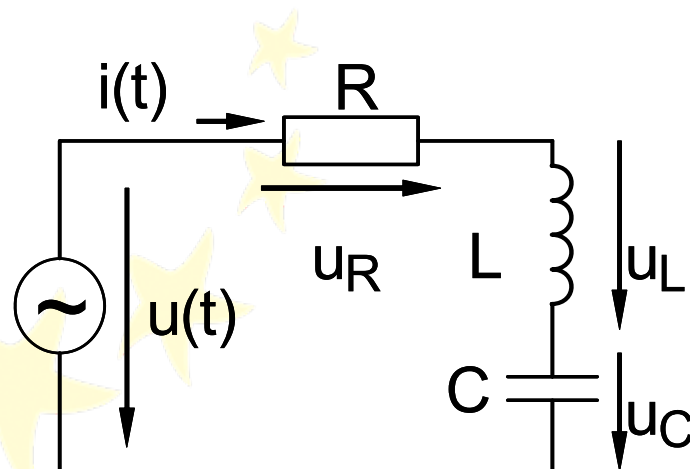
-- последователна заместваща схема

$$i(t) = I_m \sin(\omega t + \beta)$$

$$u_R(t) = R I_m \sin(\omega t + \beta)$$

$$u_L(t) = \omega L I_m \sin(\omega t + \beta + \frac{\pi}{2})$$

$$u_C(t) = \frac{1}{\omega C} I_m \sin(\omega t + \beta - \frac{\pi}{2})$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Съгласно втори закон на Кирхоф сумата на моментните стойности е

$$u = u_R + u_L + u_C$$

Моментната стойност на общото напрежение е

$$u(t) = I_m \left[R \sin(\omega t + \beta) + \omega L \sin\left(\omega t + \beta + \frac{\pi}{2}\right) + \frac{1}{\omega C} \sin\left(\omega t + \beta - \frac{\pi}{2}\right) \right]$$

$$u(t) = I_m \left[R \sin(\omega t + \beta) + \left(\omega L - \frac{1}{\omega C}\right) \sin\left(\omega t + \beta + \frac{\pi}{2}\right) \right]$$

$$= I_m \left[R \sin(\omega t + \beta) + \left(\omega L - \frac{1}{\omega C}\right) \cos(\omega t + \beta) \right]$$

Реактивното съпротивление $X = X_L - X_C = \omega L - \frac{1}{\omega C}$ следователно:

$$u(t) = I_m \left[R \sin(\omega t + \beta) + X \cos(\omega t + \beta) \right]$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

От дефиницията за ефективната стойност на общото напрежение и след сложни тригонометрични преобразувания може да се получи:

$$U = \sqrt{2} I \sqrt{\frac{1}{T} \int_0^T [R \sin(\omega t + \beta) + X \cos(\omega t + \beta)]^2 dt}$$

След интегрирането :

$$U = \sqrt{2} I \sqrt{\frac{1}{T} \left[R^2 \frac{T}{2} + X^2 \frac{T}{2} \right]} = I \sqrt{R^2 + X^2} = I \cdot z$$

$$U = I \sqrt{R^2 + X^2} = I \cdot z$$

В общия случай може просто да се използват правилата в правоъгълен триъгълник.

$$z = \sqrt{R^2 + X^2}$$

Ъгълът $\varphi = \operatorname{arctg} \frac{X}{R}$

Импеданс на цялата верига

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

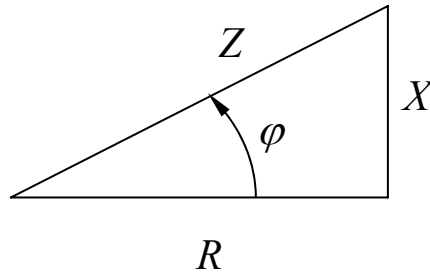
„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

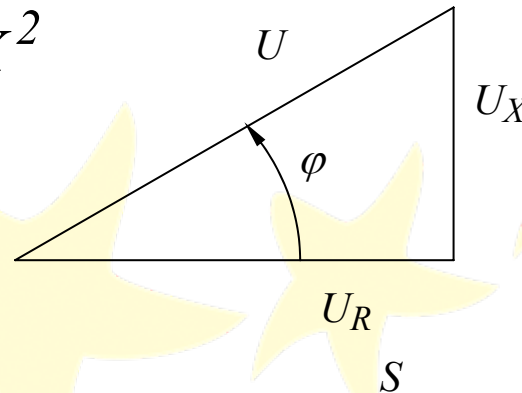
$$Z = \sqrt{R^2 + X^2}$$

Триъгълник на съпротивленията

$$U = \sqrt{I^2 R^2 + I^2 X^2}$$

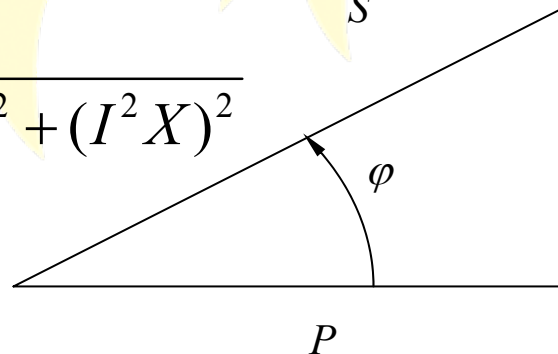
$$U = \sqrt{U_R^2 + U_X^2}$$

Триъгълник на напреженията

$$S = U \cdot I = \sqrt{(I^2 R)^2 + (I^2 X)^2}$$

$$S = \sqrt{P^2 + Q^2}$$

Триъгълник на мощностите

Пълна (верижна) мощност на цялата верига S , [VA]

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Пресмятане с комплексни числа

дефиниция:

$$\underline{z} = a + jb = \operatorname{Re}\{\underline{z}\} + j \operatorname{Im}\{\underline{z}\}$$

$$j = \sqrt{-1}; \quad j^2 = -1$$

$a = \operatorname{Re}\{\underline{z}\}$ a е реалната част на комплексното число $\underline{z}$.

$b = \operatorname{Im}\{\underline{z}\}$ b е имагинерната част на комплексното число $\underline{z}$.

На $\underline{z}$ комплексно спрегнатото число $\underline{z}^*$ се получава, като вместо j се замести с $-j$: $\underline{z}^* = a - jb$; $\operatorname{Re}\{\underline{z}^*\} = \operatorname{Re}\{\underline{z}\}$; $\operatorname{Im}\{\underline{z}^*\} = -\operatorname{Im}\{\underline{z}\}$

Събиране и изваждане на комплексни числа:

$$\underline{z}_1 = a_1 + jb_1; \quad \underline{z}_2 = a_2 + jb_2$$

$$\underline{z}_1 \pm \underline{z}_2 = (a_1 + jb_1) \pm (a_2 + jb_2) = (a_1 \pm a_2) + j(b_1 \pm b_2)$$

$$\underline{z} + \underline{z}^* = 2a = 2 \operatorname{Re}\{\underline{z}\}$$

$$\underline{z} - \underline{z}^* = 2jb = 2j \operatorname{Im}\{\underline{z}\}$$

$$\operatorname{Re}\{\underline{z}\} = \frac{1}{2}(\underline{z} + \underline{z}^*)$$

$$\operatorname{Im}\{\underline{z}\} = \frac{1}{2j}(\underline{z} - \underline{z}^*)$$

(в следващите формули комплексните числа са отбелязване с долна черта, например $\underline{z}$)

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Умножение, деление, модул на комплексно число.

Умножение на комплексни числа: $\underline{z}_1 = a_1 + jb_1; \quad \underline{z}_2 = a_2 + jb_2$

$$\underline{z} = \underline{z}_1 \underline{z}_2 = (a_1 + jb_1)(a_2 + jb_2) = a_1 a_2 + j^2 b_1 b_2 + j(a_1 b_2 + a_2 b_1) \quad \star$$

$$\underline{z} = \underline{z}_1 \underline{z}_2 = a_1 a_2 - b_1 b_2 + j(a_1 b_2 + a_2 b_1)$$

Например: $\underline{z} \underline{z}^* = (a + jb)(a - jb) = a^2 - j^2 b^2 + j(ab - ab) = a^2 + b^2$

Деление на комплексни числа :

$$\underline{z} = \frac{\underline{z}_1}{\underline{z}_2} = \frac{a_1 + jb_1}{a_2 + jb_2} = \frac{a_1 + jb_1}{a_2 + jb_2} \cdot \frac{a_2 - jb_2}{a_2 - jb_2} = \frac{a_1 a_2 + b_1 b_2}{a_2^2 + b_2^2} + j \frac{a_2 b_1 - a_1 b_2}{a_2^2 + b_2^2}$$

Дефиниция: модулът на комплексно число $\underline{z}$ е :

$$|\underline{z}| = \sqrt{\underline{z} \underline{z}^*} = \sqrt{a^2 + b^2} = \sqrt{\text{Re}^2\{\underline{z}\} + \text{Im}^2\{\underline{z}\}} = |\underline{z}^*|$$

Например: $\frac{1}{\underline{z}} = \frac{1}{\underline{z} \underline{z}^*} = \frac{\underline{z}^*}{|\underline{z}|^2}; \quad \frac{1}{a + jb} = \frac{a - jb}{a^2 + b^2}$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Представяне в комплексната равнина

Представяме $a = \operatorname{Re} \{ z \}$ и $b = \operatorname{Im} \{ z \}$ като координати x и y в декартова координатна система.

Точката $P(x, y) = P(a, b)$ е за $z = a + jb$,
а $P(a, -b)$ съответно за $z^* = a - jb$.

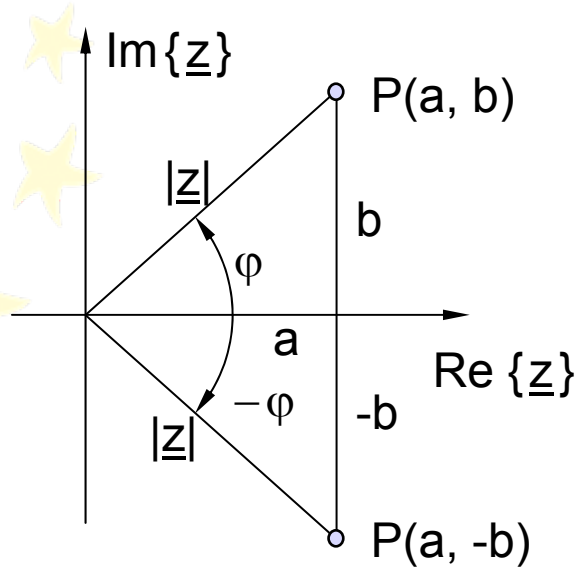
В полярна координатна система точката P се представя с координати r и ъгъл φ .

r е разстоянието от началото на координатната система до точката P .

$$r = |z| = \sqrt{zz^*} = \sqrt{a^2 + b^2} = \sqrt{\operatorname{Re}^2 \{ z \} + \operatorname{Im}^2 \{ z \}}$$

φ е ъгълът, който отсечката $r = |z|$ сключва с оста $x = \operatorname{Re} \{ z \}$; (ъгълът е положителен, тъй като се приема за условно положителна посока противоположно на часовниковата).

$$\tan \varphi = \frac{b}{a} = \frac{\operatorname{Im} \{ z \}}{\operatorname{Re} \{ z \}}; \quad \varphi = \arctan \frac{\operatorname{Im} \{ z \}}{\operatorname{Re} \{ z \}}$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Синусоидално напрежение в комплексната равнина

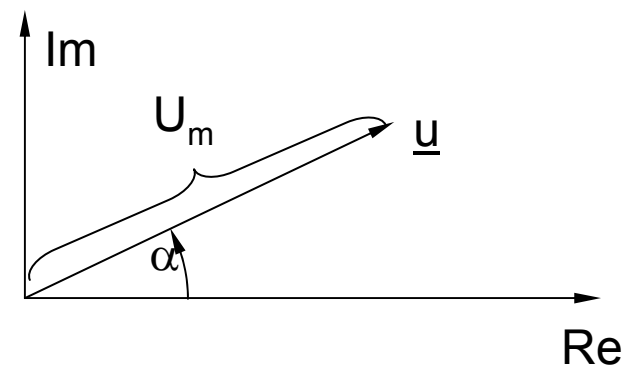
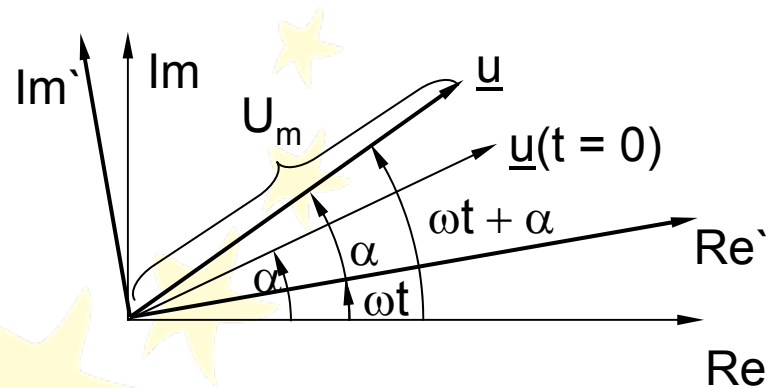
$$\underline{u} = U_m e^{j(\omega t + \alpha)}$$

При $t = 0$:

- в система с координати Re, Im .
- $\underline{u}$ е завъртяна на ъгъл α .

Променливата във времето величина $\underline{u}$ се представя като вектор в координатна система Re', Im' , която се върти с ъглова скорост ω обратно на часовниковата стрелка, респективно на ъгъл ωt

За опростяване на диаграмите, тъй като обикновено се интересуваме от ъгъла на дефазирание между напрежение и ток, се използва само координатна система с оси Re и Im , началният фазов ъгъл α е постоянен, а често се приема за нула.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Ел. Верига с идеални параметри R, L и C

Активно съпротивление R

Комплексните стойности са :

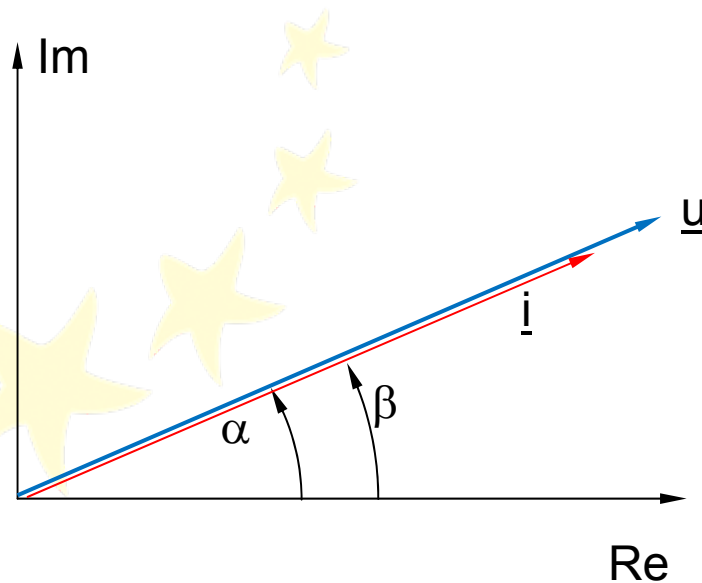
$$\underline{u} = U_m e^{j(\omega t + \alpha)} \quad \underline{i} = I_m e^{j(\omega t + \beta)}$$

При активно съпротивление токът и напрежението са пропорционални :

$$\underline{u} = R \underline{i} \quad \text{респ.} \quad \underline{i} = \frac{u}{R} \quad \longrightarrow \quad \alpha = \beta$$

Векторът на тока съвпада по посока с вектора на напрежението.

Ъгълът на дефазиране е $\varphi = \alpha - \beta = 0$.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Ел. Верига с идеални параметри R, L и C

Индуктивно съпротивление

Диференциалното уравнение при наличие на

индуктивност: $u(t) = L \frac{di(t)}{dt}$

заместваме $i = I_m e^{j(\omega t + \beta)}$ и търсим $\underline{u} = U_m e^{j(\omega t + \alpha)}$

Комплексните стойности на тока и напрежението са:

$$\underline{u} = j\omega L I_m e^{j(\omega t + \beta)} \quad \longrightarrow \quad \underline{u} = j\omega L \underline{i} \quad \text{и} \quad \underline{i} = \frac{1}{j\omega L} \underline{u}$$

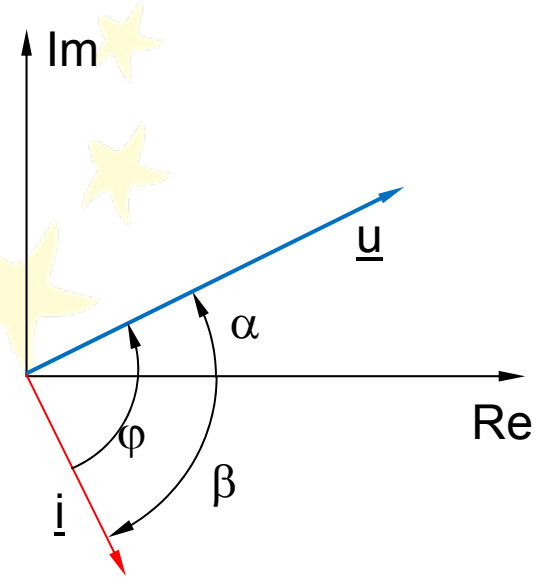
За комплексното индуктивно съпротивление:

$$\underline{Z} = \frac{\underline{u}}{\underline{i}} = j\omega L$$

За началният фазов ъгъл на напрежението α използваме $j = e^{j\pi/2}$:

$$\underline{u} = e^{j\pi/2} \omega L I_m e^{j(\omega t + \beta)} = \omega L I_m e^{j(\omega t + \beta + \pi/2)} = U_m e^{j(\omega t + \alpha)}$$

началният фазов ъгъл на напрежението α е с 90° по-голям от този на тока

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Ел. Верига с идеални параметри R, L и C Капацитивно реактивно съпротивление

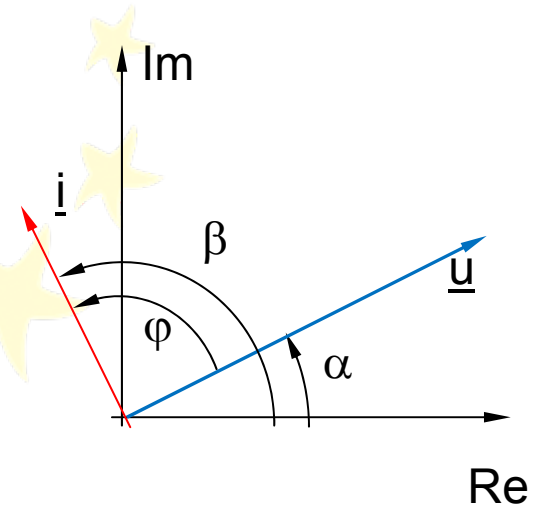
Диференциалното уравнение при наличие на капацитет:

$$i(t) = C \frac{du(t)}{dt}$$

заместваме $\underline{u} = U_m e^{j(\omega t + \alpha)}$ и търсим $\underline{i} = I_m e^{j(\omega t + \beta)}$

Комплексните стойности на тока и напрежението са:

$$\underline{i} = j\omega C U_m e^{j(\omega t + \alpha)} \longrightarrow \underline{i} = j\omega C \underline{u} \text{ респ. } \underline{u} = \frac{1}{j\omega C} \underline{i}$$

За комплексното капацитивно съпротивление:

$$\underline{Z} = \frac{\underline{u}}{\underline{i}} = \frac{1}{j\omega C} = j \frac{-1}{\omega C}$$

За началният фазов ъгъл на напрежението α използваме $j = e^{j\pi/2}$:

$$\underline{i} = e^{j\pi/2} \omega C U_m e^{j(\omega t + \alpha)} = \omega C U_m e^{j(\omega t + \alpha + \pi/2)} = I_m e^{j(\omega t + \beta)}$$

началният фазов ъгъл на напрежението α е с 90° по-малък от този на тока

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Ел. Верига с идеални параметри R, L и C, пълно комплексно съпротивление при последователно свързване

Напрежението на веригата е: $\underline{u} = \underline{u}_R + \underline{u}_L + \underline{u}_C$

$$\underline{u} = R\underline{i} + j\omega L\underline{i} + \frac{1}{j\omega C}\underline{i} = R\underline{i} + j\omega L\underline{i} - j\frac{1}{\omega C}\underline{i}$$

$$\underline{u} = \left(R + j\omega L - j\frac{1}{\omega C} \right) \underline{i} = \left(R + j\left(\omega L - \frac{1}{\omega C} \right) \right) \underline{i} = (R + jX) \underline{i}$$

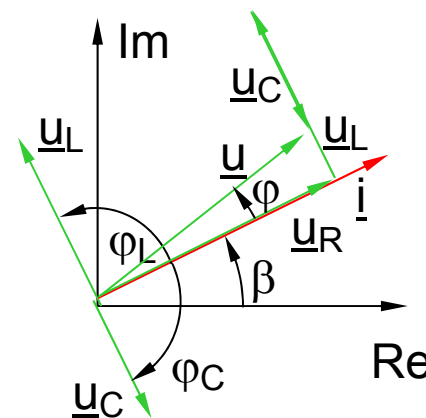
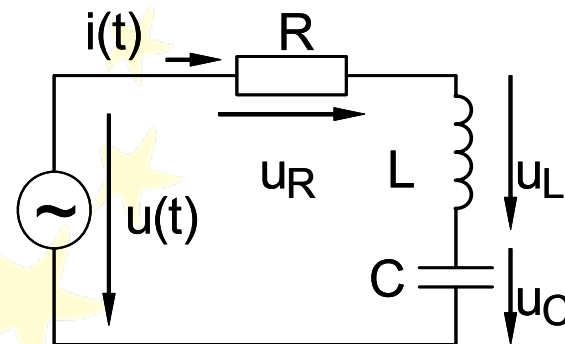
Пълното комплексно съпротивление (Импеданс) $\underline{Z}$:

$$\underline{Z} = R + j\left(\omega L - \frac{1}{\omega C} \right) = R + jX = Ze^{j\varphi} = Z \cos\varphi + jZ \sin\varphi$$

$$|\underline{Z}|^2 = \underline{Z} \cdot \underline{Z}^* = R^2 + X^2 \quad Z = \sqrt{R^2 + X^2}$$

За ъгълът на дефазиране φ между напрежението и тока

$$\tan\varphi = \frac{X}{R} \quad \varphi = \arctan\frac{X}{R}$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през
целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Мощности в променливотокова верига

$$i(t) = I_m \sin(\omega t)$$

$$u(t) = U_m \sin(\omega t + \varphi)$$

Моментна мощност:

$$p(t) = u(t) \cdot i(t) = U_m I_m \sin(\omega t) \sin(\omega t + \varphi)$$

$$p(t) = U_m I_m \sin(\omega t) (\sin \omega t \cos \varphi + \cos \omega t \sin \varphi)$$

$$p(t) = U_m I_m \cos \varphi \sin^2 \omega t + U_m I_m \sin \varphi \sin \omega t \cos \omega t$$

$$p(t) = \frac{U_m I_m}{2} \cos \varphi (1 - \cos 2\omega t) + \frac{U_m I_m}{2} \sin \varphi \sin 2\omega t$$

Активна мощност:

$$P = \frac{1}{T} \int_0^T P(t) dt = \frac{U_m I_m}{2} \cos \varphi = U I \cos \varphi$$

Активна е тази мощност, която в нагревателите се превръща в топлинна, а в елмашините - в механична мощност на вала

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Реактивна мощност:

$$Q = \frac{U_m I_m}{2} \sin \varphi = U I \sin \varphi$$

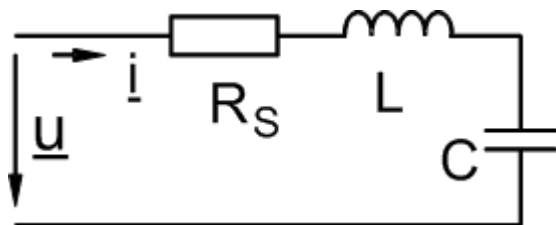
Пълна мощност на веригата:

$$S = \frac{U_m I_m}{2} = U I = \sqrt{P^2 + Q^2}$$

Резонансни явления.

Резонанс на напреженията.

Последователно свързани :

Елементи с параметри L , C и R_S
(при малки загуби $R_S = 0$)

$$\underline{Z} = R_S + j\omega L + \frac{1}{j\omega C}$$

дефиниция: **резонансна честота** $\omega_0 = \frac{1}{\sqrt{LC}}$

Качествен фактор на последователен контур

$$Q_S = \frac{1}{R_S} \sqrt{\frac{L}{C}}$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

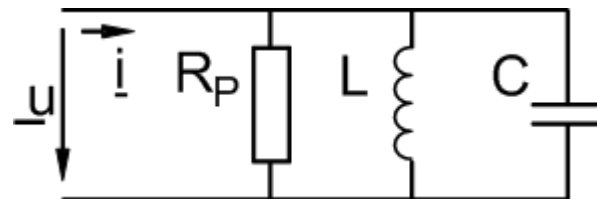
„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Резонанс на токовете

Паралелно свързани:

Елементи с параметри L , C и R_P
(възможно е $R_P \rightarrow \infty$, $1/R_P \rightarrow 0$)

$$\underline{Z} = \frac{1}{\frac{1}{R_P} + j\omega C + \frac{1}{j\omega L}}$$

при $Im \{ Z(\omega_0) \} = 0$.

Качествен фактор на паралелен контур

$$Q_P = R_P \sqrt{\frac{C}{L}}$$

Резонансни явления.

Резонанс на напреженията.

Резонанс на токовете

Последователно свързани :

$$\underline{Z} = R_S [1 + jQ_S (\frac{\omega}{\omega_0} - \frac{\omega_0}{\omega})]$$

$$\underline{Z} = |\underline{Z}| e^{j\varphi} = \text{Re}\{ \underline{Z} \} + j \text{Im}\{ \underline{Z} \}$$

$$\frac{|\underline{Z}|}{R_S} = [1 + Q_S^2 (\frac{\omega}{\omega_0} - \frac{\omega_0}{\omega})^2]^{1/2}$$

$$\varphi = \arctan Q_S (\frac{\omega}{\omega_0} - \frac{\omega_0}{\omega})$$

Паралелно свързани:

$$\underline{Z} = \frac{R_P}{1 + jQ_P (\frac{\omega}{\omega_0} - \frac{\omega_0}{\omega})}$$

$$\frac{|\underline{Z}|}{R_P} = [1 + Q_P^2 (\frac{\omega}{\omega_0} - \frac{\omega_0}{\omega})^2]^{-1/2}$$

$$\varphi = -\arctan Q_P (\frac{\omega}{\omega_0} - \frac{\omega_0}{\omega})$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Резонансни явления.

Резонанс на напреженията.

Резонанс на токовете

$$\operatorname{Re}\{\underline{Z}_S\} = R_S = \text{konst}$$

$$\operatorname{Im}\{\underline{Z}_S\} = \sqrt{\frac{L}{C}} \left(\frac{\omega}{\omega_0} - \frac{\omega_0}{\omega} \right)$$

при $\omega = \omega_0$ се получава

най-голям ток

$$|\underline{Z}_S(\omega_0)| \rightarrow \min; \quad |I(\omega_0)| \rightarrow \max$$

$$\operatorname{Im}\{\underline{Z}_S(\omega_0)\} = 0$$

$$\varphi_S(\omega_0) = 0, \quad (\mp \frac{\pi}{2} \text{ при } R_S = 0)$$

$$\operatorname{Re}\{\underline{Z}_P\} = \frac{R_P}{1 + Q_P^2 \left(\frac{\omega}{\omega_0} - \frac{\omega_0}{\omega} \right)^2}$$
$$\operatorname{Im}\{\underline{Z}_P\} = \frac{-R_P Q_P \left(\frac{\omega}{\omega_0} - \frac{\omega_0}{\omega} \right)}{1 + Q_P^2 \left(\frac{\omega}{\omega_0} - \frac{\omega_0}{\omega} \right)^2}$$

$$\operatorname{Im}\{\underline{Z}_P\} = \frac{\sqrt{L/C}}{\left(\frac{\omega_0}{\omega} - \frac{\omega}{\omega_0} \right)} \text{ für } R_P \rightarrow \infty$$

най-малък ток

$$|\underline{Z}_P(\omega_0)| \rightarrow \max; \quad |I(\omega_0)| \rightarrow \min$$

$$\operatorname{Im}\{\underline{Z}_P(\omega_0)\} = 0 \text{ für } R_P < \infty$$

$$\operatorname{Im}\{\underline{Z}_P(\omega_0)\} = \pm \infty \text{ für } R_P \rightarrow \infty$$

$$\varphi_P(\omega_0) = 0, \quad (\pm \frac{\pi}{2} \text{ при } R_P \rightarrow \infty)$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

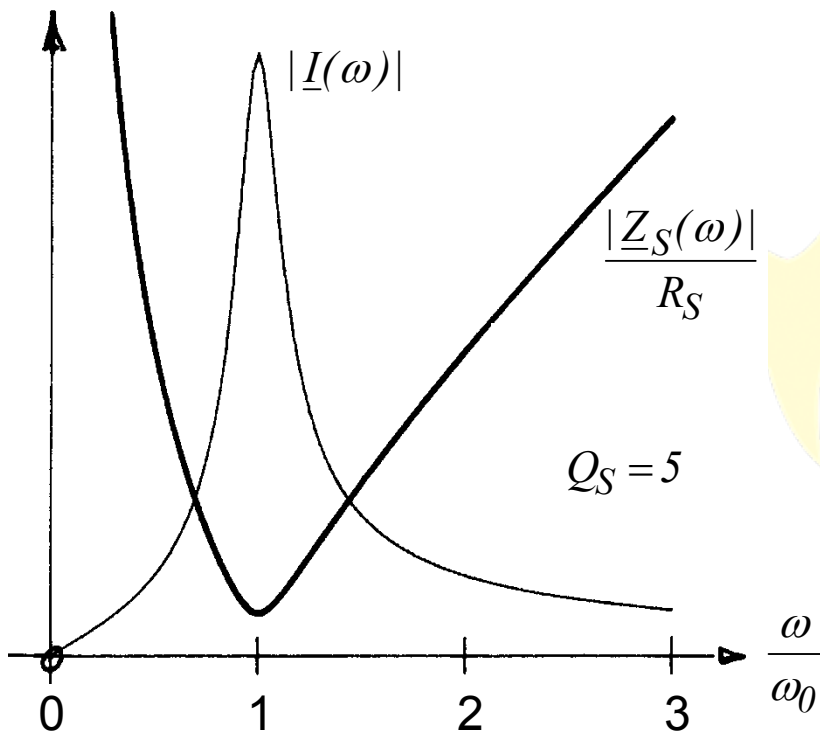
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

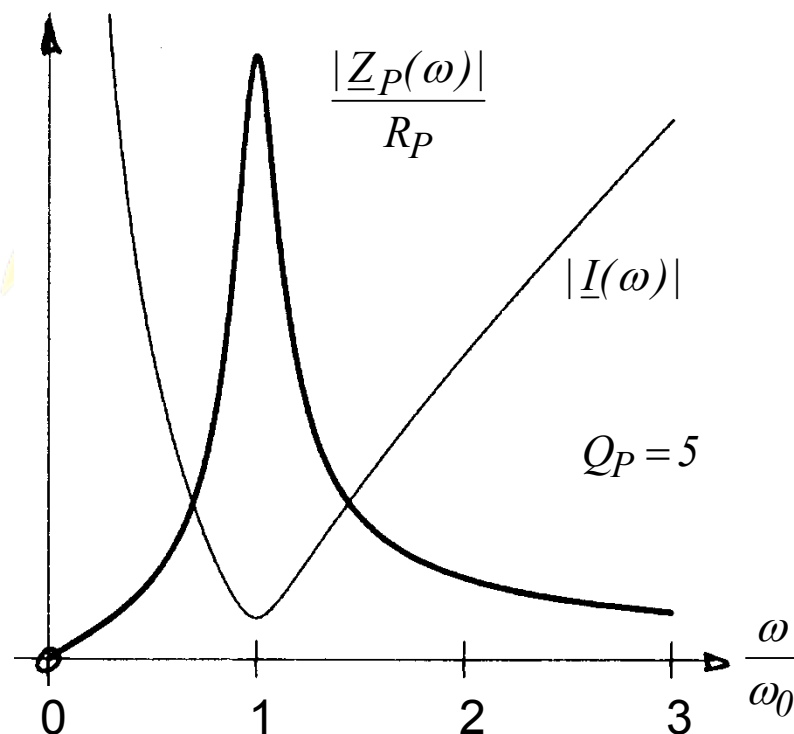
Европейски социален фонд

Изменения на токовете и импедансите в зависимост от нормираната честота $\frac{\omega}{\omega_0}$

Последователно свързани :

Паралелно свързани:

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

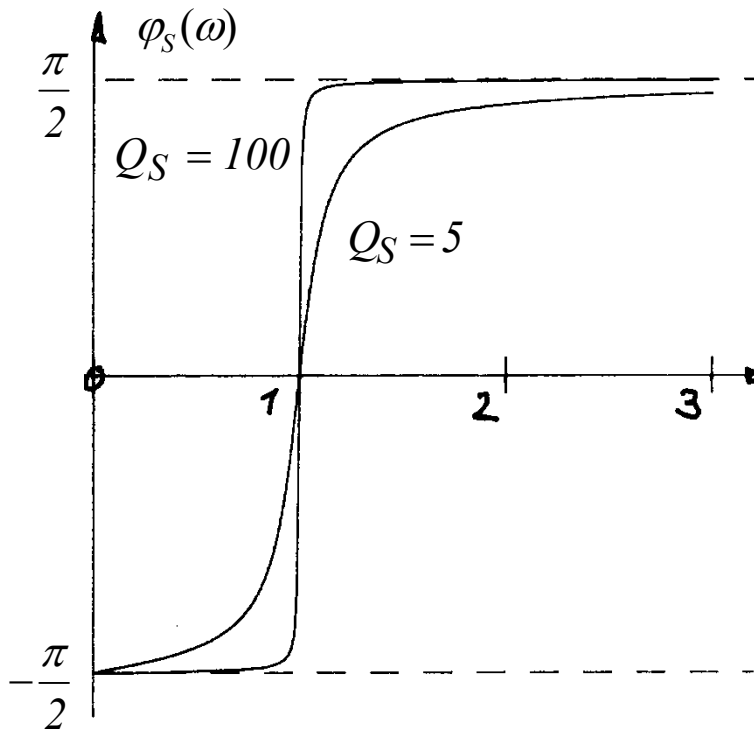
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

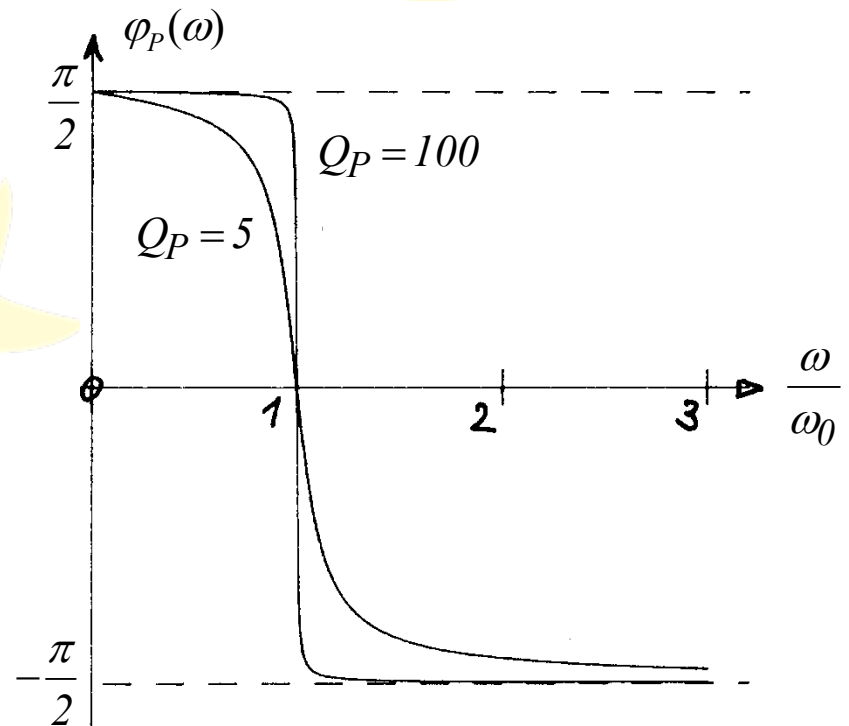
Европейски социален фонд

Изменения на ъгъла φ в зависимост от нормираната честота $\frac{\omega}{\omega_0}$

Последователно свързани :

Паралелно свързани:

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

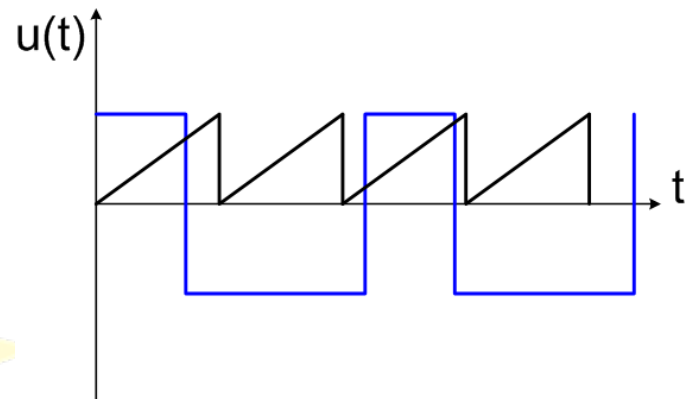
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Ел. Вериги при периодични несинусоидални режими.

Несинусоидални периодични режими настъпват в електрически вериги, захранвани от специални генератори на несинусоидални напрежения . Такива източници с правоъгълна, трионообразна, триъгълна и друга форма на напрежението се използват много често в автоматиката, изчислителната техника, комуникационната техника и автомобилната електроника .

Периодичните несинусоидални величини могат да бъдат представени:

- а) графично – с помощта на временни характеристики
- б) аналитично – чрез разлагане в ред на Фурие
- в) спектрално – чрез амплитудночестотни и фазочестотни спектри

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

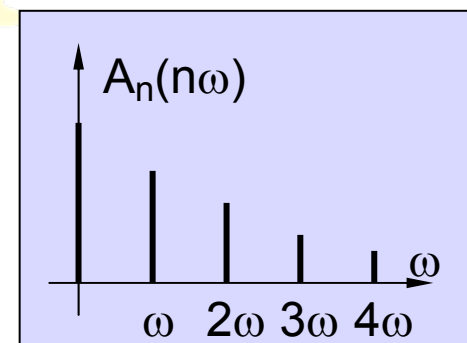
Европейски социален фонд

Ел. Вериги при периодични несинусоидални режими. Разлагане в ред Фурие . Спектрално представяне.

Математически всяка периодична несинусоидална функция, която отговаря на условията на Дирихле , може да бъде представена в ред на Фурие

$$u(t) = u(t + kT); \quad k = 0, \pm 1, \pm 2, \dots; \quad T : \text{Период}$$

Една периодична функция, например функцията $u(t)$ която в интервала $0 < t < T$ има краен брой прекъсвания и екстремуми (това условие в техниката винаги е изпълнено), може да се представи като сума от постоянна съставка и променливи съставки (хармонични) с по-големи честоти :

Амплитуден спектър $A_n(n\omega)$, от дискретни линии при кратните честоти $n\omega$, наричат линеен спектър

$$u(t) = \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} (a_n \cos n\omega t + b_n \sin n\omega t); \quad \omega = \frac{2\pi}{T}$$

$$u(t) = \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} A_n \cos(n\omega t - \varphi_n); \quad A_n = \sqrt{a_n^2 + b_n^2}; \quad \varphi_n = \arctan \frac{b_n}{a_n}$$

Коефициентите a_0, a_n, b_n се определят от:

$$\frac{a_0}{2} = \frac{1}{T} \int_0^T u(t) dt; \quad a_n = \frac{2}{T} \int_0^T u(t) \cos n\omega t dt; \quad b_n = \frac{2}{T} \int_0^T u(t) \sin n\omega t dt$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

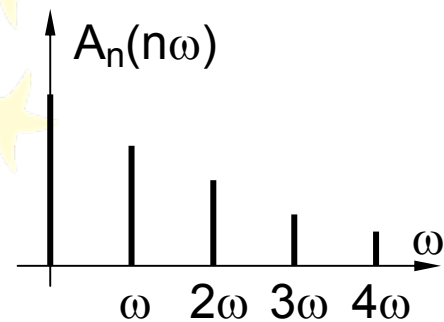
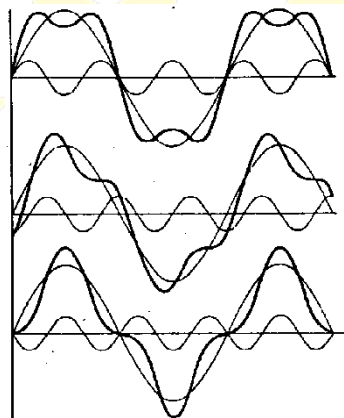
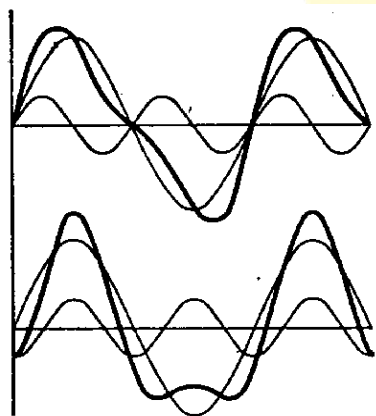

Европейски социален фонд

Ел. Вериги при периодични несинусоидални режими. Разлагане в ред Фурие. Спектрално представяне.

Всяка периодична функция, ток или напрежение се представя като наслагване на постоянна съставка $a_0/2$ (средна стойност), основен хармоник ($n = 1$), чийто период е равен на периода на несинусоидалната функция, и висши хармоници ($n = 2, 3, \dots$), чийто честоти са кратни на тази на основния хармоник.

примери: наслагване на хармонични трептения с различни честоти:

Висши
хармоници

Основен хармоник

Постоянна съставка

Отношение на честотите 1 : 2   Отношение на честотите 1 : 3

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през
целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

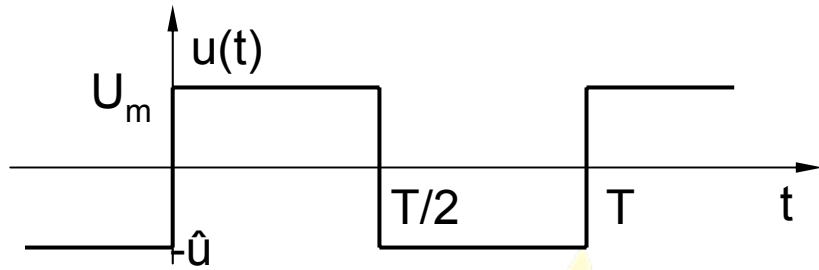

Европейски социален фонд

Примери (1)

Правоъгълно
напрежение:

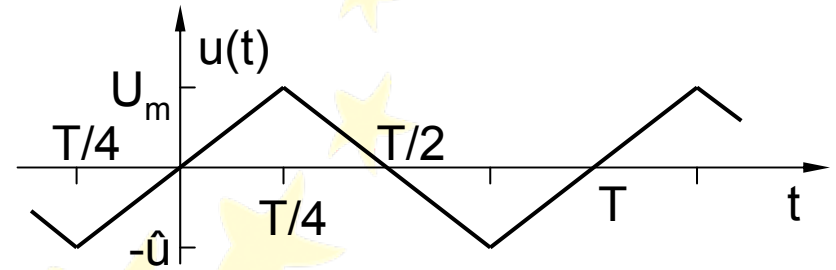

$$u(t) = U_m \quad \text{за} \quad 0 < t < \frac{T}{2}$$

$$u(t) = -U_m \quad \text{за} \quad \frac{T}{2} < t < T$$

$$u(t) = \frac{4}{\pi} U_m (\sin \omega t + \frac{1}{3} \sin 3\omega t + \frac{1}{5} \sin 5\omega t + \dots)$$

Триъгълно
напрежение:

$$u(t) = U_m \frac{4t}{T} \quad \text{за} \quad -\frac{T}{4} \leq t \leq \frac{T}{4}$$

$$u(t) = U_m (2 - \frac{4t}{T}) \quad \text{за} \quad \frac{T}{4} \leq t \leq \frac{3T}{4}$$

$$u(t) = \frac{8U_m}{\pi^2} (\sin \omega t - \frac{1}{3^2} \sin 3\omega t + \frac{1}{5^2} \sin 5\omega t - \dots)$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

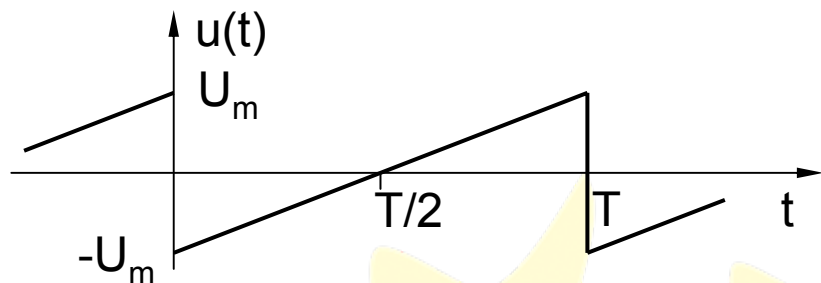
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Примери (2)

Трионообразно
напрежение:

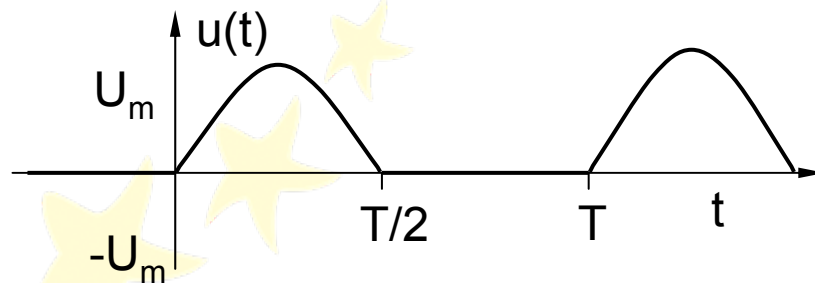

$$u(t) = U_m \left(\frac{2t}{T} - 1 \right)$$

за $0 \leq t \leq T$

$$u(t) = \frac{2}{\pi} U_m \left(-\sin \omega t - \frac{1}{2} \sin 2\omega t - \frac{1}{3} \sin 3\omega t + \dots \right)$$

Еднополупериодно изправено
напрежение:

$$u(t) = \hat{u} \sin\left(2\pi \frac{t}{T}\right) \quad \text{за} \quad 0 \leq t \leq \frac{T}{2}$$

$$u(t) = 0 \quad \text{за} \quad \frac{T}{2} \leq t \leq T$$

$$u(t) = \frac{U_m}{\pi} \left(1 + \frac{\pi}{2} \sin \omega t - \frac{2}{1 \cdot 3} \cos 2\omega t - \frac{2}{3 \cdot 5} \cos 4\omega t - \dots \right)$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през
целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Приложение на вериги с елементи R, L и C

Електрически филтри

Филтрите са устройства, които се включват между източника и консуматора с цел да се подобри формата на несинусоидалните ток и напрежение. (да изпъкне определена част от спектъра им).

Пропускащ лентов

Изчислява се отношението $\underline{u}_2/\underline{u}_1$ чрез филтърните съпротивления $\underline{Z}_1$ и $\underline{Z}_2$:

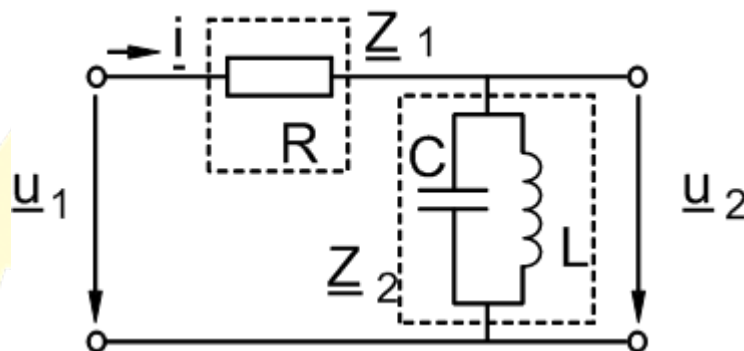
$$\frac{\underline{u}_2}{\underline{u}_1} = \frac{\underline{Z}_2}{\underline{Z}_1 + \underline{Z}_2} = \frac{1/\underline{Z}_1}{1/\underline{Z}_1 + 1/\underline{Z}_2}$$

$$\frac{1}{\underline{Z}_2} = \frac{1}{\underline{Z}_C} + \frac{1}{\underline{Z}_L} = j\omega C + \frac{1}{j\omega L}$$

$$\frac{\underline{u}_2}{\underline{u}_1} = \frac{1/R}{1/R + j\omega C + \frac{1}{j\omega L}} = \frac{1}{1 + jR\sqrt{\frac{C}{L}}(\omega\sqrt{LC} - \frac{1}{\omega\sqrt{LC}})} = \frac{1}{1 + jQ(\frac{\omega}{\omega_r} - \frac{\omega_r}{\omega})}$$

$$\omega_r = \frac{1}{\sqrt{LC}} \quad \text{резонансна честота}$$

$$Q = R\sqrt{\frac{C}{L}} \quad \text{качествен фактор}$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Приложение на вериги с елементи R, L и C

Електрически филтри

Пропускащ лентов филтър

Предавателно
отношение:

$$\frac{\underline{u}_2}{\underline{u}_1} = \left| \frac{\underline{u}_2}{\underline{u}_1} \right| e^{j\varphi(\omega)} = \frac{U_{m2}(\omega)}{U_{m1}} e^{j\varphi(\omega)}$$

се представя чрез:

Амплитудно-честотна
характеристика:

$$\left| \frac{\underline{u}_2}{\underline{u}_1} \right| = \frac{U_{m2}(\omega)}{U_{m1}}$$

Фазо-честотна
характеристика:

$$\varphi(\omega): \text{ фазовъгълна } \frac{\underline{u}_2}{\underline{u}_1}$$

$$\left| \frac{\underline{u}_2}{\underline{u}_1} \right| = \frac{U_{m2}(\omega)}{U_{m1}} = \frac{1}{\sqrt{1+Q^2\left(\frac{\omega}{\omega_r} - \frac{\omega_r}{\omega}\right)^2}}$$

$$\varphi(\omega) = -\arctan Q\left(\frac{\omega}{\omega_r} - \frac{\omega_r}{\omega}\right)$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през
целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

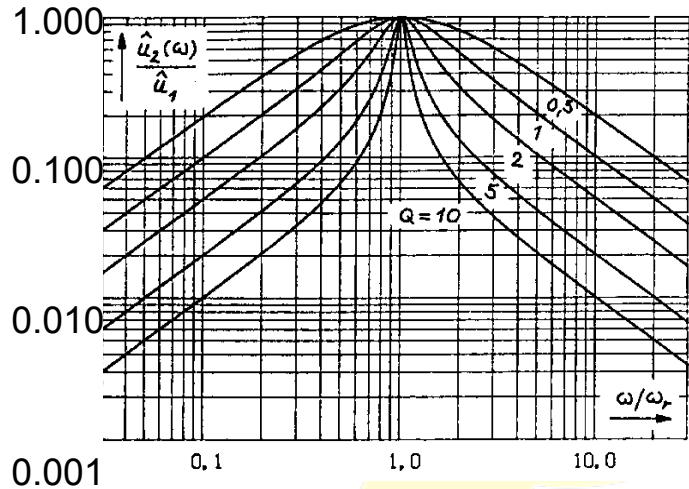

Европейски социален фонд

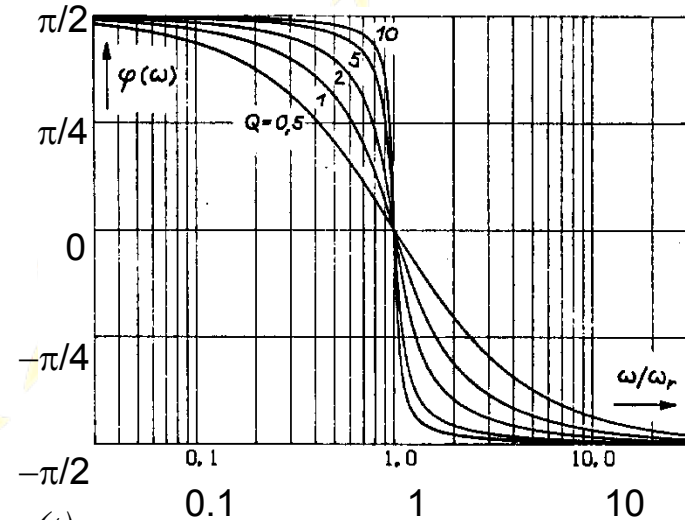
Приложение на вериги с елементи R, L и C

Електрически филтри

Амплитудно-честотна характеристика:

Фазо-честотна характеристика:

ω е кръговата честота на входния сигнал $u_1(t)$.

за $\omega = \omega_r$, $u_2 = u_1$, $U_{m2} = U_{m1}$; $j = 0$; също и при $\omega \approx \omega_r$, $u_2 \approx u_1$, $U_{m2} \approx U_{m1}$.

А за $\omega >, \gg \omega_r$ както и за $\omega <, \ll \omega_r$, $U_{m2} <, \ll U_{m1}$.

Пропускащ лентов филтър:

Само входните сигнали с една тясна честотна лента около резонансната честота ω_r се пропускат като изходен сигнал.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

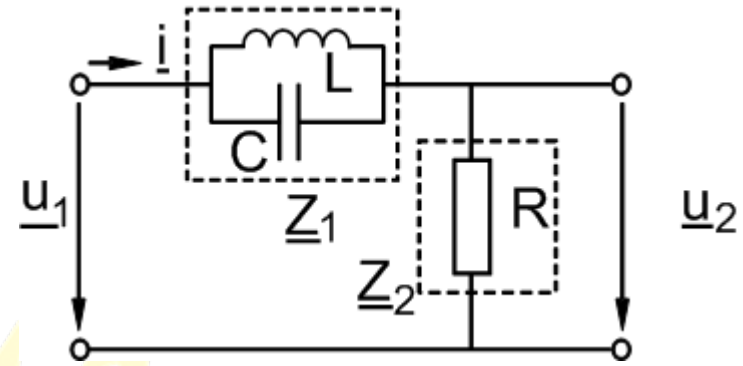
Приложение на вериги с елементи R, L и C

Електрически филтри. Преграден лентов филтър

Определяме $\underline{u}_2/\underline{u}_1$ чрез комплексните съпротивления $\underline{Z}_1$ und $\underline{Z}_2$:

$$\frac{1}{\underline{Z}_1} = j\omega C + \frac{1}{j\omega L}; \quad \frac{1}{\underline{Z}_2} = \frac{1}{R}$$

$$\frac{\underline{u}_2}{\underline{u}_1} = \frac{\frac{1}{\underline{Z}_1}}{\frac{1}{\underline{Z}_1} + \frac{1}{\underline{Z}_2}} = \frac{j\omega C + \frac{1}{j\omega L}}{\frac{1}{R} + j\omega C + \frac{1}{j\omega L}} = \frac{jQ\left(\frac{\omega}{\omega_r} - \frac{\omega_r}{\omega}\right)}{1 + jQ\left(\frac{\omega}{\omega_r} - \frac{\omega_r}{\omega}\right)}$$

Преграден лентов филтър

Амплитудно-честотна характеристика:

$$\left| \frac{\underline{u}_2}{\underline{u}_1} \right| = \frac{U_{m2}(\omega)}{U_{m1}} = \frac{\left| Q\left(\frac{\omega}{\omega_r} - \frac{\omega_r}{\omega}\right) \right|}{\sqrt{1 + Q^2\left(\frac{\omega}{\omega_r} - \frac{\omega_r}{\omega}\right)^2}}$$

Фазо-честотна характеристика:

$$\varphi(\omega) = \frac{\pi}{2} \operatorname{sign}\left(\frac{\omega}{\omega_r} - \frac{\omega_r}{\omega}\right) - \arctan Q\left(\frac{\omega}{\omega_r} - \frac{\omega_r}{\omega}\right)$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

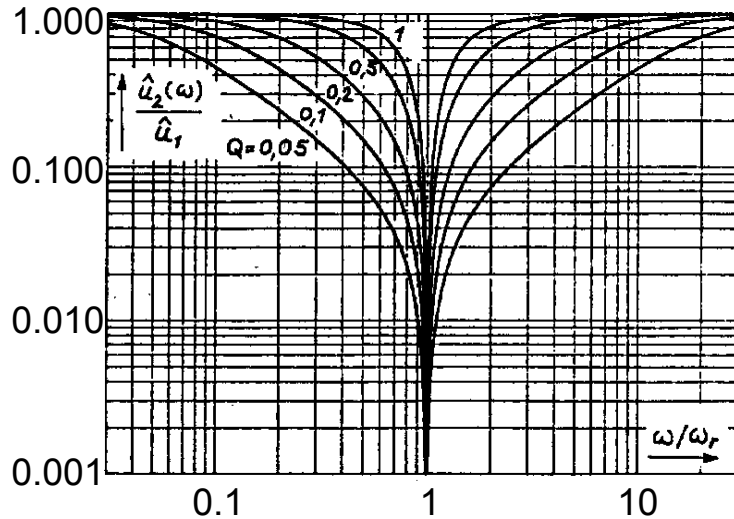
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Приложение на вериги с елементи R, L и C Електрически филтри. Преграден лентов филтър

Амплитудно-честотна
характеристика:

за $\omega = \omega_r$, $u_2 = 0$, а също при $\omega \approx \omega_r$ тогава $\hat{u}_2 \ll \hat{u}_1$.

Но при $\omega >, \gg \omega_r$ а така също при $\omega <, \ll \omega_r$ то $\hat{u}_2 \approx \hat{u}_1$.

Преграден лентов филтър :

Само входни сигнали с честоти в областта около резонансната честота ω_r ще бъдат потискани, спирани, ще липсват в изходния сигнал.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през
целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Приложение на вериги с елементи R, L и C

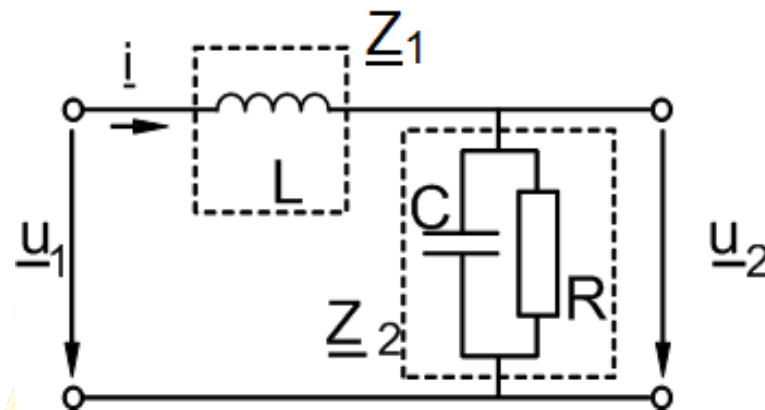
Електрически филтри, нискочестотен пропускателен филтър.

Определяме $\underline{u}_2/\underline{u}_1$ чрез комплексните съпротивления $\underline{Z}_1$ und $\underline{Z}_2$:

$$\frac{1}{\underline{Z}_1} = \frac{1}{j\omega L};$$

$$\frac{1}{\underline{Z}_2} = \frac{1}{R} + j\omega C$$

$$\frac{\underline{u}_2}{\underline{u}_1} = \frac{\frac{1}{\underline{Z}_1}}{\frac{1}{\underline{Z}_1} + \frac{1}{\underline{Z}_2}} = \frac{\frac{1}{j\omega L}}{\frac{1}{R} + j\omega C + \frac{1}{j\omega L}} = \frac{-jQ\frac{\omega_r}{\omega}}{1 + jQ\left(\frac{\omega}{\omega_r} - \frac{\omega_r}{\omega}\right)}$$

нискочестотен
пропускателен филтър

Амплитудно-честотна
характеристика:

$$\left| \frac{\underline{u}_2}{\underline{u}_1} \right| = \frac{U_{m2}(\omega)}{U_{m1}} = \frac{Q\frac{\omega_r}{\omega}}{\sqrt{1 + Q^2\left(\frac{\omega}{\omega_r} - \frac{\omega_r}{\omega}\right)^2}}$$

Фазо-честотна
характеристика:

$$\varphi(\omega) = -\frac{\pi}{2} - \arctan Q\left(\frac{\omega}{\omega_r} - \frac{\omega_r}{\omega}\right)$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през
целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

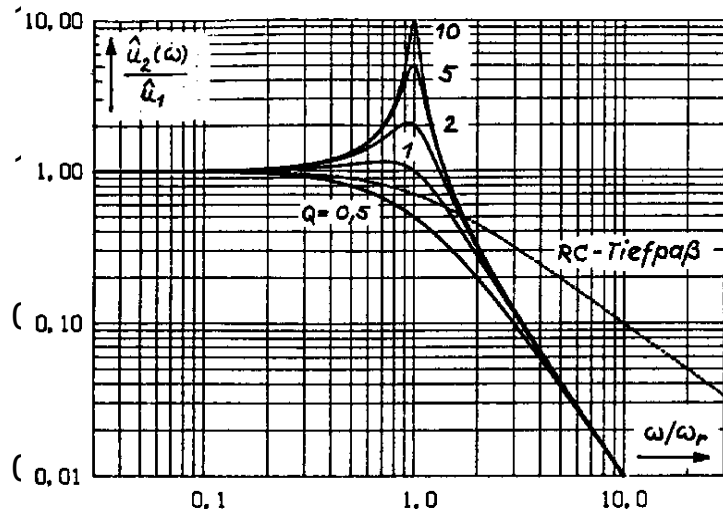

Европейски социален фонд

Приложение на вериги с елементи R, L и C Електрически филтри, нискочестотен пропускателен филтър.

Амплитудно-честотна
характеристика:

$$\lim_{\omega \rightarrow \infty} \left| \frac{u_2}{u_1} \right| = \frac{\omega_r^2}{\omega^2}$$

$Q \leq 1$: за $\omega < \omega_r$, $U_{m2} \approx U_{m1}$,
за $\omega > \omega_r$, U_{m2} намалява с нарастване на ω ,
 $U_{m2} \ll, \ll U_{m1}$.

Нискочестотен пропускателен филтър :

Входни сигнали с $\omega < \omega_r$ се предават на изхода, а входни сигнали с $\omega > \omega_r$, с високи честоти се подтискат.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през
целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Приложение на вериги с елементи R, L и C

Електрически филтри

Високочестотен пропускателен филтър

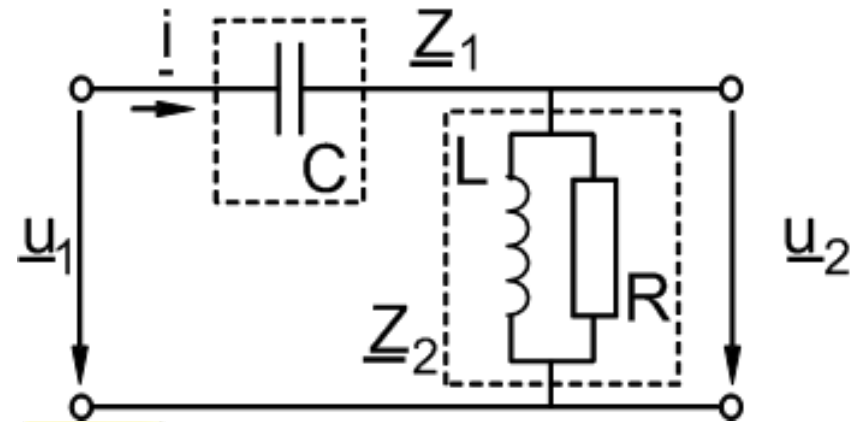
Определяме $\underline{u}_2/\underline{u}_1$ чрез комплексните съпротивления $\underline{Z}_1$ und $\underline{Z}_2$:

$$\frac{1}{\underline{Z}_1} = j\omega C; \quad \frac{1}{\underline{Z}_2} = \frac{1}{R} + \frac{1}{j\omega L}$$

$$\frac{\underline{u}_2}{\underline{u}_1} = \frac{\frac{1}{\underline{Z}_1}}{\frac{1}{\underline{Z}_1} + \frac{1}{\underline{Z}_2}} = \frac{j\omega C}{\frac{1}{R} + j\omega C + \frac{1}{j\omega L}} = \frac{jQ \frac{\omega}{\omega_r}}{1 + jQ \left(\frac{\omega}{\omega_r} - \frac{\omega_r}{\omega} \right)}$$

Амплитудно-честотна характеристика:

$$\left| \frac{\underline{u}_2}{\underline{u}_1} \right| = \frac{U_{m2}(\omega)}{U_{m1}} = \frac{Q \frac{\omega}{\omega_r}}{\sqrt{1 + Q^2 \left(\frac{\omega}{\omega_r} - \frac{\omega_r}{\omega} \right)^2}}$$

Високочестотен пропускателен филтър

Фазо-честотна характеристика:

$$\varphi(\omega) = \frac{\pi}{2} - \arctan Q \left(\frac{\omega}{\omega_r} - \frac{\omega_r}{\omega} \right)$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

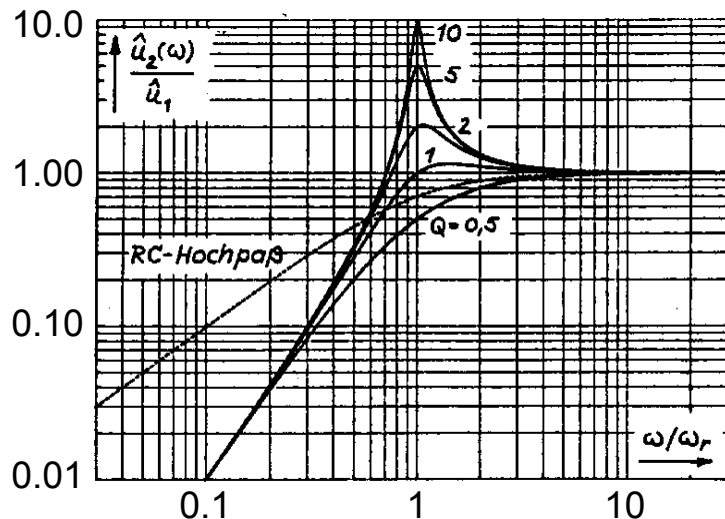
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Приложение на вериги с елементи R, L и C Електрически филтри. Високочестотен пропускателен филтър

Амплитудно-честотна характеристика:

$$\lim_{\omega \rightarrow 0} \left| \frac{u_2}{u_1} \right| = \frac{\omega^2}{\omega_r^2}$$

Високочестотен пропускателен филтър

Сигнали с ниски честоти, $\omega < \omega_r$, не се пропускат, а сигнали с високи честоти, $\omega > \omega_r$, преминават на изхода.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

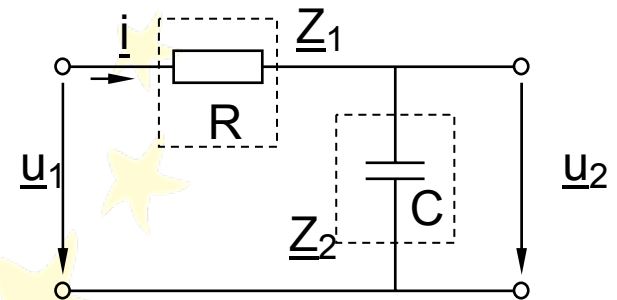
Приложение на вериги с елементи R, L и C

Електрически филтри

RC- нискочестотен пропускателен филтър :

$$\frac{1}{Z_1} = \frac{1}{R}; \quad \frac{1}{Z_2} = j\omega C$$

$$\frac{u_2}{u_1} = \frac{\frac{1}{R}}{\frac{1}{R} + j\omega C} = \frac{1}{1 + j\omega RC} = \frac{1}{1 + j\frac{\omega}{\omega_0}}; \quad \omega_0 = \frac{1}{RC}$$

RC- нискочестотен пропускателен филтър

Амплитудно-честотна характеристика:

$$\left| \frac{u_2}{u_1} \right| = \frac{U_{m2}(\omega)}{U_{m1}} = \frac{1}{\sqrt{1 + \left(\frac{\omega}{\omega_0}\right)^2}}$$

$$\omega <, \ll \omega_0 \quad \left(\frac{\omega}{\omega_0}\right)^2 <, \ll 1 \quad U_{m2} \approx U_{m1}$$

Фазо-честотна характеристика:

$$\varphi(\omega) = -\arctan \frac{\omega}{\omega_0} \quad \varphi(\omega_0) = -\frac{\pi}{4}$$

$$\omega = \omega_0 \quad (\text{гранична честота}) \quad U_{m2} \approx U_{m1} / \sqrt{2}$$

$$\omega >, \gg \omega_0 \quad \left(\frac{\omega}{\omega_0}\right)^2 >, \gg 1 \quad U_{m2} \approx U_{m1} \frac{\omega_0}{\omega}$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

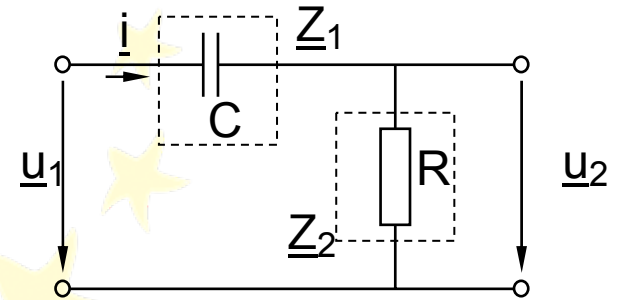
Приложение на вериги с елементи R, L и C

Електрически филтри

RC-високочестотен пропускателен филтър:

$$\frac{1}{Z_1} = j\omega C; \quad \frac{1}{Z_2} = \frac{1}{R}$$

$$\frac{u_2}{u_1} = \frac{j\omega C}{\frac{1}{R} + j\omega C} = \frac{j\omega RC}{1 + j\omega RC} = \frac{j\frac{\omega}{\omega_0}}{1 + j\frac{\omega}{\omega_0}}; \quad \omega_0 = \frac{1}{RC}$$

RC-високочестотен
пропускателен
филтър

Амплитудно-честотна характеристика:

$$\left| \frac{u_2}{u_1} \right| = \frac{U_{m2}(\omega)}{U_{m1}} = \frac{\frac{\omega}{\omega_0}}{\sqrt{1 + \left(\frac{\omega}{\omega_0}\right)^2}}$$

$$\omega <, \ll \omega_0 \quad \left(\frac{\omega}{\omega_0}\right)^2 <, \ll 1 \quad U_{m2} \approx U_{m1} \frac{\omega}{\omega_0}$$

Фазо-честотна характеристика: $\omega = \omega_0$ (границна честота) $U_{m2} \approx U_{m1} / \sqrt{2}$

$$\varphi(\omega) = \frac{\pi}{2} - \arctan \frac{\omega}{\omega_0} \quad \varphi(\omega_0) = \frac{\pi}{4} \quad \omega >, \gg \omega_0 \quad \left(\frac{\omega}{\omega_0}\right)^2 >, \gg 1 \quad U_{m2} \approx U_{m1}$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Приложение на вериги с елементи R, L и C

Електрически филтри

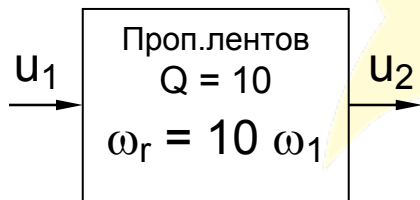
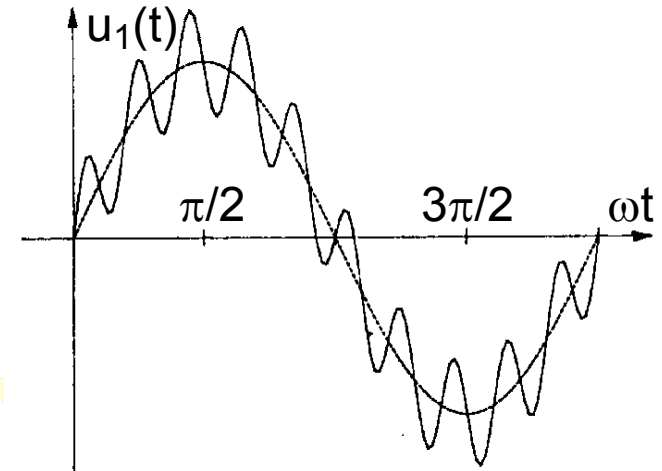
Входният сигнал $u_1(t)$ се състои от наслагване на два сигнала:

$$u_1(t) = x_{m1} \sin \omega_1 t + y_{m1} \sin 10 \omega_1 t$$

Изходния сигнал $u_2(t)$ има форма:

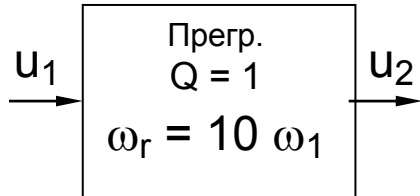
$$u_2(t) = \hat{x}_2 \sin(\omega_1 t + \alpha) + \hat{y}_2 \sin(10\omega_1 t + \beta)$$

амплитудите $\hat{x}_2, \hat{y}_2$ се определят в зависимост от филтрите според амплитудночестотните им характеристики

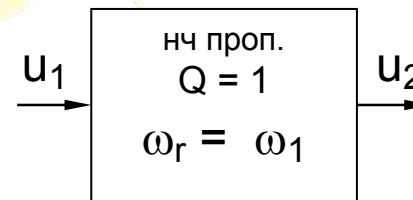
$$\hat{y}_2 = \hat{y}_1$$

$$\hat{x}_2 = 0.01 \hat{x}_1$$

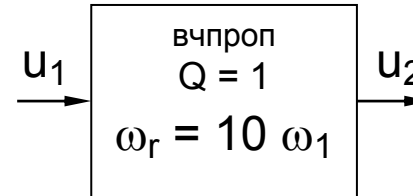
$$\hat{y}_2 = 0$$

$$\hat{x}_2 \approx \hat{x}_1$$

$$\hat{y}_2 = 0.01 \hat{y}_1$$

$$\hat{x}_2 = \hat{x}_1$$

$$\hat{y}_2 = \hat{y}_1$$

$$\hat{x}_2 = 0.01 \hat{x}_1$$

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Литература: **Основна:**

1. Einführung in die Elektrotechnik für Studierende der Wirtschaftswissenschaften und für Chemieingenieure. Vorlesung an der Universität Karlsruhe. Teil 1, Kap. 4, Dr. Ing. Albert Krügel, 2002
2. Сборник примери и задачи по основи на електротехниката и електрониката под ред. Д.Цанов, Л.Павлов и др., изд. Техника 1993г. София. Стр.64-106.
3. Основи на електротехниката и електрониката. (Учебник за неелектротехническите специалности), Д.Цветков, Л.Павлов и др. Стр.192-275, изд. Техника 1989г. София.

Допълнителна:

4. Lehr-und Übungsbuch Elektrotechnik. S.Altmann, D.Schlager s.356 -360, Fachbuchverlag Leipzig-Köln 1995

URL:

1. http://www.kosmos.ch/Technik/PFC_dt.pdf
2. [http://resursi.e-
edu.bg/zmon/action/goToTheme;jsessionid=4DED6484AFD59EA5D99B1A
436022AE20?id=Prog11.1110.core3.theme2](http://resursi.e-
edu.bg/zmon/action/goToTheme;jsessionid=4DED6484AFD59EA5D99B1A
436022AE20?id=Prog11.1110.core3.theme2)
3. [http://elearning-phys.uni-sofia.bg/~gchrista/Lekcii/VypBIOL-31-EM-
Treptenia.pdf](http://elearning-phys.uni-sofia.bg/~gchrista/Lekcii/VypBIOL-31-EM-
Treptenia.pdf)

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042
„Организационна и технологична инфраструктура за учене през
целия живот и развитие на компетенции”
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

